

Utjecaj obitelji Esterházy na glazbeno-kulturni život Europe

Nino Jurak

Klasično razdoblje u glazbi obilježeno je djelovanjem trojice velikih skladatelja: Haydna, Mozarta i Beethovena. S mađarskom plemićkom obitelji Esterházy možemo dovesti u usku povezanost barem dvojicu od navedenih skladatelja, ako ne i svu trojicu. Ovaj članak se bavi istraživanjem povezanosti istaknutih pripadnika ove imućne obitelji s razvojem europskoga glazbenog stila klasike, a time i samim izvorima naše današnje kulture. Generacije ljubitelja glazbe iz obitelji Esterházy stvorile su dugu tradiciju sponzoriranja glazbenika te ostavile bogatu ostavštinu, vrijednu glazbenu knjižnicu te prekrasna zdanja, koja i danas služe u svrhu promoviranja klasične umjetničke glazbe. Osim spomenutih skladatelja, u bliskoj vezi s obitelji Esterházy bili su i mnogi drugi istaknuti glazbenici, poput Schuberta, Liszta i dr., zbog čega možemo uočiti da su utjecali i na daljnji razvoj europske glazbe.

I.

Obitelj Esterházy je plemićka obitelj porijeklom iz Mađarske, koja se uz ugled, ekonomski i politički status istakla kao veliki pokrovitelj umjetnosti. Najveći doprinos razvoju umjetnosti na njihovu dvoru možemo vidjeti upravo u njegovanju glazbenog stvaralaštva. Uz ime Esterházy, kada govorimo u kontekstu glazbene umjetnosti, prva asocijacija je svakako ime Franza Josepha Haydna¹ (1732.-1809.), skladatelja koji je cijeli svoj radni vijek proveo u službi prinčeva iz obitelji Esterházy. Osim Josepha Haydna, mnogo je skladatelja bilo u njihovoj službi te pisalo skladbe prema njihovoj narudžbi, no od poznatijih, široj publici će poznato zvučati imena poput W. A. Mozarta² (1756.-1791.), J. N. Hummela (1778.-1837.), M. Haydna³ (1737.-1806.), i G. J. Wenera (1693.-1766.). U

¹ Franz Joseph Haydn - austrijski je skladatelj rođen u Rohrau, u Gradišću 1732. godine. Ostavio je velik broj glazbenih djela te pisao u svim tada poznatim glazbenim formama i žanrovima, od čega je posebno mjesto zauzela simfonija koju je tijekom svojega stvaralaštva «preoblikovao» u danas «klasični» oblik simfonije. Najstariji je član skladatelja koji su danas poznati pod imenom «bečki klasičari», a mnogi muzikolozi ga uz to nazivaju i «ocem simfonije». Tijekom života proputovao je cijelu Europu te stekao veliku popularnost i bogatstvo, no nikada nije napustio službu kod obitelji Esterházy. Umro je 1809. godine tijekom Napoleonove okupacije Beča. Sam Napoleon bio je veliki obožavatelj Haydnove glazbe i tijekom zadnjih sati Haydnove samrti postavio je počasnu stražu ispred njegove kuće. Haydn je pokopan u grobnici dvorca u Eisenstadtu.

² Wolfgang Amadeus Mozart (1756.-1791.) - austrijski skladatelj, uz Haydna i Beethovena vjerojatno najpoznatiji skladatelj klasične glazbe

³ Michael Haydn (1737.-1806.) - skladatelj, poznat uglavnom po tome što je brat Franza Josepha Haydna

njihovoj službi bili su i mnogi umjetnici koji su, u aspektu važnosti za tadašnji glazbeni dvorski život, redovito predstavljali sam vrh umjetničkog dosega europske glazbe, ali nažalost u današnjem kontekstu nisu od veće važnosti. Posjedi obitelji Esterházy prostirali su se diljem tadašnje Monarhije, a uglavnom na području današnje Austrije i Mađarske. Od većih zdanja ističu se: palača u Eisenstadtu⁴, koja je rezidencija glavnoga ogranka obitelji, palača Esterháza⁵, koju je 60-ih godina 18. stoljeća sagradio princ Nikolaus Joseph «Veličanstveni» Esterházy kao ljetnu rezidenciju na obali jezera Neusiedler, proširivši ladanjsku lovačku kuću, te zimska rezidencija u Beču gdje se odvijala intenzivna umjetnička (ali i politička) aktivnost.

Europski plemićki dvorovi su od razdoblja renesansne umjetnosti postali sredstvo demonstracije moći i bogatstva, a nerijetko su bili i umjetnička središta gdje se odvijala bogata umjetnička produkcija. Obitelj Esterházy je sudjelovala u tom «trendu» pa njihova rezidencija Esterháza ima operno kazalište, kazalište lutaka, dvije koncertne dvorane, kao i 126 soba za goste. Kako bi dvorski život bio ispunjen zanimljivim događanjima, osnovano je mjesto dvorskoga «kapel-majstora»⁶ koji upravlja dvorskim orkestrom i zborom, a stalno i zahtjevno mjesto je također mjesto prvoga violinista, koji se naziva i «koncert-majstor». Članovi zbora i orkestra koji su u službi dvora, kao i kapel-majstor i koncert-majstor moraju biti prisutni svakodnevno, a smješteni su u dijelu dvorca u kojem živi stalna posluga - iznad kuhinje. Obaveze kapel-majstora su mnoge i raznolike pa je njegova dužnost biti stalno na raspolaganju željama i prohtjevima plemića, dok njegove službene obaveze obuhvaćaju dirigiranje orkestrom, uvježbavanje pjevača i održavanje instrumenata te nadgledanje glazbene knjižnice. Kapel-majstor bi svakoga dana prijepodne i poslijepodne morao doći pred princa i pitati ga želi li naručiti kakvu skladbu ili izvedbu. Uz to, imao je obavezu izvesti dva koncerta i dvije opere na tjedan, a svakodnevno komorni koncert. Ove obaveze su izvršavane u okviru mogućnosti, tako da je za vrijeme vladanja princa Nikolausa «Velikog» Esterházyja, raskoš i bogatstvo glazbenoga života na njegovu imanju bila i veća od opisane, a već za njegova nasljednika, koji nije dijelio ljubav prema umjetnosti, aktivnosti dvorskog orkestra nestaju ili bivaju svedene na minimalno zadovoljavanje potreba pojedinih članova obitelji.

⁴ Eisenstadt - nalazi se na području današnje Mađarske, u Kismartonu

⁵ Palača Esterháza - nalazi se na području današnje zapadne Mađarske, u mjestu Fertöd, a izgrađena je kao kopija Versaillesa i «konkurencija» bečkom Schönbrunnu.

⁶ Tal. *maestro di capella* je bio uobičajeni naziv za ovo radno mjesto

II.

Glavni ogranak obitelji Esterházy potekao je iz sloja nižega plemstva u Mađarskoj. Osnivačem glavnog ogranka smatra se Miklós Esterházy (1582/3.-1645.). Miklós⁷ postaje plemić (palatin) 1625. godine, a zatim i knez (count). Na svome je skromnom dvoru već držao orkestar manjeg opsega. Osnova cijeloga budućeg bogatstva obitelji Esterházy potječe upravo od njega. Bogatstvo je akumulirao putem koji je poznat iz prakse obitelji Habsburg - vjenčanjima. S dva braka pripali su mu posjedi u Austriji i Mađarskoj, čime prelazi iz nižega plemstva u srednji i poslije, drugim brakom, u viši sloj. Izgradio je i dvorac u Eisenstadtu u Mađarskoj, koji je postao i baza njegovoga kućnog orkestra.

Njegov nasljednik, sin Pál Esterházy (1635.-1713.) preuzeo je vladavinu glavnim ogrankom obitelji od svojega starijeg brata. Pál je veoma volio glazbu pa se bavio i skladanjem te pisao pjesme. Za života je djelovao i kao pokrovitelj umjetnosti te je povećao broj stalnih članova kućnoga orkestra. Iako možda, s obzirom na ove uvodne informacije, naizgled nemoguće, uz svoj «hobi» - skladanje, Pál je bio i odličan strateg i vojnik. Neko vrijeme je bio kraljev savjetnik, a za života je obitelji Esterházy priskrbio i titulu prinčeva Svetoga Rimskog Carstva koju je dobio 1687. godine. U njegovo vrijeme se dvorac u Eisenstadtu proširuje te se gradi poseban dio palače gdje će biti smješteni glazbenici i koncertna dvorana gdje će se izvoditi večernji koncerti. Pál je izgradio i dvorsku kapelu te, od 1674., zaposlio stalni crkveni zbor koji će sačinjavati profesionalni i školovani glazbenici. Svakodnevni život u Eisenstadtu bio je ispunjen glazbenim događanjima, u kojima je sudjelovao i sam Pál. Izvodila su se djela suvremenih skladatelja, ali i njegove skladbe. U svojim je skladbama često koristio instrumente iz naroda - uglavnom se radi o puhačkim instrumentima. U zbirci pjesama iz 1656. godine⁸ on i opisuje instrumente koji se koriste u Mađarskoj. Od njegovih glazbenih djela do današnjih je dana preživjela samo zbirka pjesama objavljena u Beču 1711. godine koja sadrži 55 sakralnih kantata⁹. Glazba odražava utjecaje baroknoga stila, tradicionalne njemačke i mađarske narodne melodije, dok tekst predstavlja spoj latinskih tekstova i njegovih pjesama.

⁷ Budući da su u ranijem razdoblju u glavnom ogranku obitelji Esterházy unutar obitelji komunicirali na mađarskom jeziku, zbog lakšeg razlikovanja s kasnijim prinčevima koristit ću, prilikom ponovnog spominjanja pojedinih pripadnika obitelji, samo mađarsku verziju imena. Nakon što na dvoru usvoje korištenje njemačkoga jezika, koristit ću samo njemačku inačicu njihova imena.

⁸ Zbirka nosi naslov *Palas s Ester kedves tancza - Omiljeni plesovi Palasa i Ester*. Palas i Ester predstavljaju reference na vlastita imena.

⁹ Zbirka nosi naslov *Harmonia caelestis seu melodiae musicae per decursum totius anni adhibendae ad usum musicorum*; podijeljena je prema kalendaru; sadrži 40 solo kantata, 6 dueta i 9 koralnih kantata.

Tijekom 1712. godine, prepustio je upravljanje dvorom svome sinu Mihály Esterházyju (1671.-1721.) koji je jedan od vladara s kraćim stažom. Još za vrijeme života njegova oca, ustaljene su funkcije dvorskih kapel-majstora i koncert-majstora. Od osnutka ovih funkcija do kraja života Mihályja, promijenilo se petero glazbenika na ovim funkcijama. Zamjenik kapel-majstora obično je bio koncert-majstor. Glazbenici na ovim funkcijama nisu poznatiji skladatelji niti izvođači, ali prema prezimenima možemo zaključiti da su uglavnom bili slavenskoga i njemačkoga porijekla¹⁰.

Mihályja je naslijedio njegov polubrat József Simon Antal (1687.-1721.) koji je umro svega dva mjeseca nakon brata. Upravljanje imanjem preuzima njegova žena, princeza Maria Octavia (1686.-1762.), koja je obnašala sve funkcije do punoljetnosti svoga sina Paula Antona. Ona je bila na čelu glavnoga ogranka obitelji sve do 1734. godine. Što se tiče glazbenog života na dvoru u njeno vrijeme, održavala je mali ansambl koji je u početku vodio svirač bassa J. G. Thonner (1694.-1761.). Thonnerovo mjesto je 1728. godine naslijedio Gregor Joseph Werner (1693.-1766.) kao dirigent i tu poziciju zadržao do 1766. godine. Maria Octavia je nakratko obustavila velike glazbene aktivnosti na dvoru i značajno smanjila broj stalnih mjesta u orkestru i zboru. Tijekom svojega vladanja uvela je na dvoru njemački jezik kao službeni dvorski jezik te se mađarski nacionalni karakter gubi već sa sljedećom generacijom, tj. njenim sinovima.

III.

Maria Octavia 1734. godine prepušta upravljanje imanjem starijem sinu, Paulu Antonu (1710/11.-1762.) koji se te godine oženio. Paul Anton je često boravio u Beču te se oduševljavao glazbom koju je imao prilike slušati po bečkim dvorovima i dvoranama. Putovao je i po Italiji i Njemačkoj, gdje se upoznao s brojnim suvremenim glazbenicima¹¹. Bio je i sam nadaren i školovan glazbenik, svirao je violinu, violončelo, flautu i lutnju. Od rane mladosti počeo je sakupljati glazbena djela i time započeo još jedan veliki «projekt» obitelji Esterházy - jednu od najbogatijih glazbenih knjižnica u tadašnjoj Europi. Sudjelovao je i u obrambenim ratovima kada je Marija Terezija preuzela prijestolje u Beču, a neko vrijeme je bio ambasador Habsburške Monarhije u Napuljskome kraljevstvu. Tek se 50-ih godina 18. stoljeća smjestio u Eisenstadtu. Na dvoru je kapel-majstor bio još i G. J. Werner od

¹⁰ Paul Klebovsky (u službi od 1674.-1677.), Franz Smidtbauer (u službi od 1674.-1700.), Franz Rumpelnig (u službi od 1702.-1714.), F. A. Payr (u službi od 1704.-1714.) i W. F. Zivilhofer (u službi od 1714.-1720.)

¹¹ Primjerice, violinist Champee koji kasnije katalogizira dio zbirke Paula Antona sakupljene na ovim putovanjima.

1728. godine, koji je doveo muziciranje na dvoru na prilično visoku razinu. Paul Anton je počeo okupljati još profesionalnih glazbenika na svojem imanju od kraja 50-ih godina, talijanske i njemačke pjevače i pjevačice. Upravo 1761., kada je Werner već dosta star, Paul Anton razmišlja o njegovoj zamjeni. Već je čuo da knez Morzin ima financijske probleme i da je raspustio svoj orkestar, čime se jedan briljantni glazbenik našao bez posla - Franz Joseph Haydn. U ožujku 1761. Haydn je potpisao ugovor s Paulom Antonom Esterházyjem i postao Wernerov zamjenik. Od Haydnova dolaska na dvor u Eisenstadtu započinje velika borba za prinčevu naklonost. Werner je uvidio da je star, ali mu je konkurencija ipak smetala. Često se žalio da je stanje orkestra na slaboj razini otkad je princ zaposlio novoga zamjenika. Iz pisama između Haydna i njegovih prijatelja možemo saznati da je Paul Anton uvijek bio iznimno zadovoljan Haydnovim radom i često ga je javno hvalio. Haydn je također bio iznimno zadovoljan novim namještenjem, bio je prezaposlen i nije razmišljao o nesretnom braku. Danas kada se raspravlja upravo o ovome segmentu Haydnova života, dok je bio u službi princa koji je (iz današnje perspektive) velikoga skladatelja tretirao kao posluhu, moramo imati na umu da tadašnji skladatelji nisu mogli živjeti samo od skladanja.

Haydn je, istodobno, veoma cijenio Wenera i često naglašavao da je mnogo toga prilikom skladanja preuzeo iz njegovog stila. Kada je preuzeo mjesto zamjenika kapelmajstora, Haydn je smatrao da se radi o privremenom poslu. Međutim, u službi obitelji Esterházy će ostati cijeli svoj radni vijek, steći će veliku slavu u cijeloj Europi gdje će se po svim dvorovima izvoditi njegova djela (napisana upravo prema narudžbi prinčeva Esterházy). On će uvijek ostati u njihovoj službi, a dok je on bio prisutan na dvoru, promijenilo se čak četvero Esterházyja.

Paul Anton je odmah uvidio da je napravio dobar «posao» i počeo je dovoditi još vrhunskih glazbenika na svoj dvor da u potpunosti iskoristi kadar koji je prethodno zaposlio. Orkestar koji je njegova majka raspustila ponovno je popunio pa je sadržavao pet violina, jedan violončelo, kontrabas, flautu, dvije oboe, dva bassona i dvije horne. Stalni solo pjevači, prisutni na dvoru, bili su dva soprana, dva tenora, kontraalt i bas, te zbor od dvadesetak članova. Nažalost, u svojoj akviziciji nije dugo mogao uživati. 1762. godine je umro, a naslijedio ga je brat Nikolaus Joseph (1714.-1790.).

Nikolaus Joseph je naslijedio veliko bogatstvo kao nasljednik u glavnome ogranku obitelji Esterházy. U trideset godina svoje vladavine, sa svojim kapelmajstorom će obići cijelu Europu i postati poznatiji po njemu nego po vlastitom bogatstvu. Nikolaus Joseph je sebi nadjenio i nadimak «Veličanstveni» jer je vladao upravo u tom stilu - poput kraljeva. Smatrao se jednakim francuskome kralju Luj XIV. i na svom je dvoru zahtijevao jednako

odnošenje kao i na dvorovima europskih vladara. Prilikom preuzimanja upravljanja, Haydn je morao skladati pet opereta kojima se slavio novi nasljednik. Prilikom vjenčanja njegova sina s kćerkom kneza Erdödyja 1763. godine, slavlje je moralo biti još veće. Tijekom putovanja u Pariz, Nikolaus Joseph se oduševio Versaillesom te je odlučio izgraditi palaču po uzoru na taj dvor. Obitelj Esterházy je posjedovala malenu lovačku kuću pored Neusiedler jezera u Austriji, koju je Nikolaus Joseph odlučio pretvoriti u svoj Versailles. Izgradnja je završena 1766. godine i od tada će taj dvorac biti poznat pod imenom Esterháza. U početku je zamislio ovaj dvorac kao svoju ljetnu rezidenciju, ali ubrzo se jako vezao uz njega i odlučio preseliti ondje za stalno.

Princ je bio i glazbeno nadaren, svirao je violončelo, violu da gamba, violinu i bariton¹². Haydn je često pisao iznimna glazbena djela kako bi udovoljio zahtjevima princa da sudjeluje u stvaranju glazbe. Haydnove obaveze su nakon smrti Wenera i preseljenja u novu rezidenciju bile mnoge, a većinu smo već naveli u uvodnom dijelu. Možemo pridodati da je princ Nikolaus Joseph imao dodatne zahtjeve, tako da se, primjerice, opera morala izvoditi svakoga dana u 18 sati, radilo se o operi serii¹³ ili operi buffi¹⁴. Mnogi su umjetnici cijenili njegovu naklonost prema glazbi te njega kao vrsnog poznavatelja glazbe. Najviše ga je cijenio njegov dugogodišnji zaposlenik F. J. Haydn koji mu često posvećuje svoja djela. Primjerice, 1785. godine tiskane su u Beču njegove simfonije br. 76.-78. koje nose posvetu Nikolausu Josephu Esterházyju. Za njegova života, glazbena knjižnica (koja je većim dijelom preseljena u Esterházu), sadržavala je oko 7500 glazbenih tiskovina, partitura i teoretskih radova.

Nikolaus Joseph «Veličanstveni» umro je u rujnu 1790. godine. Jedna od velikih zasluga za njegova života jest i to da je za obitelj Esterházy od 1783. godine uspio pridobiti da naslov prinčeva Svetoga Rimskog Carstva bude nasljedan za muške nasljednike glavne grane obitelji.¹⁵ U kasnijem se razdoblju, od presudne važnosti za muzikološka istraživanja pokazalo što jedan njegov istoimeni rođak djeluje u masonske loži u Beču i financijski pomaže jednog drugog vrlo važnog glazbenika - W. A. Mozarta.

Nikolausa Josepha «Veličanstvenog» naslijedio je njegov najstariji sin, Paul Anton (1738.-1794.). On je bio treći poslodavac Haydnu, ali nije dijelio očevu ljubav za umjetnost pa kada 1790. godine preuzima vlast, raspušta i orkestar. Haydn nije dobio otkaz te ga je i dalje vezivao ugovor potpisan još 1761. godine. Zadržao je titulu kapel - majstora i svoje

¹² *Viola da bordone*

¹³ *Opera seria* - vrsta «ozbiljne» opere, ponekad se naziva i *grand opera*, a sadržava puni orkestar i izvođače. Obično se sastoji od tri do pet činova, a obavezne su i baletne točke. Tematika *opere serie* je pretežno povijesno- mitološka.

¹⁴ *Opera buffa* - komična opera, nešto je kraća od opere serie i jednostavnije radnje.

stalno mjesto. Primao je stalnu plaću, ali znatno manju nego kada je radio za Nikolausa Josepha. S obzirom na to da je na dvoru Esterháza imao malo posla, mogao se posvetiti drugim stvarima te je imao veliku slobodu pri pisanju skladbi. Posjetio je London dva puta, kada nastaju njegove najpoznatije *Londonske simfonije*. Rijetko se dopisivao sa svojim poslodavcem pa ga je vijest o njegovoj smrti zatekla u Londonu (kao i vijest o smrti W. A. Mozarta).

Princ Nikolaus (II.) (1765.-1833.) nasljeđuje svoga brata te jedna od prvih mjera koje poduzima jest da poziva Haydna da se vrati kao voditelj na dvor i ispunjava svoje obaveze pozivajući se na ugovor od prije skoro trideset i pet godina. Haydn se vraća u Esterházu, kako bi ponovno oživio glazbenu aktivnost i dvorski orkestar. Nikolaus II. je bio jednako oduševljen umjetnošću kao i njegov otac, tako da se glazbena knjižnica ponovno počinje sustavno popunjavati glazbenim djelima. Posebno se isticala njegova ljubav prema sakralnoj glazbi, tako da Haydn mora više skladati upravo u tom području. Posebna je anegdota vezana uz imendan žene Nikolausa II., koji je zahtijevao da se na taj dan izvede novoskladana velika misa. U šest godina su nastale Haydnove velike mise kojima reformira i ovaj žanr, unoseći elemente iz klasične glazbene teorije. Smatra se da je prema narudžbi Nikolausa II. nastala i Beethovenova misa u C duru *Solemnis*. Iako ne postoji konkretniji dokaz, na portretu slikara Josepha Fichera Nikolaus II. je prikazan kako svira klarinet pa stoji pretpostavka da je to bio njegov omiljeni instrument.

Joseph Haydn je umro 1809. godine, ali se povukao sa svoga mjesta već oko 1804. godine te ga je na mjestu kapel - majstora naslijedio Johann Fuchs (1785.-1853.). Instrumentalnu sekciju je neko vrijeme vodio A. L. Tomasini (1741.-1808.), a kasnije i J. N. Hummel (1778.-1837.) koji je bio Mozartov učenik i za života je smatran jednim od najboljih pijanista u Europi. Njegov angažman kod Esterházyja traje do 1811. godine kada je, uslijed ekonomske krize, Nikolaus II. prisiljen ugasiti dvorski orkestar i kazalište.

IV.

Najbogatiji glazbeni (i umjetnički) život odvijao se unutar rezidencija glavnoga ogranka obitelji Esterházy. Na vrhuncu bogatstva, obitelj je posjedovala dvadeset i devet imanja s dvadesetak dvoraca, šezdesetak gradova i preko stotinu sela samo u Mađarskoj, nešto manje u Austriji i Bavarskoj te manja imanja diljem ostalih dijelova Habsburške Monarhije. Tri su imanja (spomenuta u uvodnom dijelu) pod direktnom upravom princa, dok ostalima

¹⁵ Muški su nasljednici iz sporednih grana obitelji Esterhazy nosili naziv knezova

upravljaju sporedne grane obitelji. Nema sumnje da su i oni bili prilično bogati i imućni te su, poput svih drugih manjih plemića, htjeli «kopirati» dvorski život s kraljevskih dvorova. Ostali su nam podaci i o drugim pripadnicima obitelji Esterházy koji su uvelike utjecali na glazbeni život u Europi.

Jednog sam već spomenuo kao imenjaka Nikolausa Josepha «Veličanstvenog», a ovdje bih naglasio da je djelovao kao organizator glazbenih događanja unutar masonske lože u Beču pri kraju 18. stoljeća. Općenito, više je pripadnika obitelji Esterházy moguće vezati uz W. A. Mozarta, no nije moguće preciznije odrediti u kojem su doseg potpomagali stvaralaštvo glazbenoga genija.

Knez Ferenc Esterházy (1715.-1785.) je bio jedan od velikih poklonika W. A. Mozarta, član masonske lože u Beču i sudjelovao je u financiranju Mozarta. Prilikom njegova pogreba, izvodila se glazba koju je napisao i dirigirao sam Mozart.

U organizaciji Johanna (Janoš Nepomuk) Esterházyja (1754.-1840.), svakoga petka i ponedjeljka tijekom 1784. godine svirao je Mozart na koncertima. Mozart je tako 1788. godine sudjelovao tijekom takvih večeri i kao dirigent, izvodeći *Oratorij* C. P. E. Bacha¹⁶, a sljedeće godine G. F. Handelov (1685.-1759.)¹⁷ *Messiah*.

Johann Karl Esterházy (1775.-1834.) na svojem dvoru zapošljava Franza Schuberta¹⁸ (1787.-1828.) kao učitelja klavira za svoje dvije kćeri, kojima je Schubert posvetio mnoge skladbe pa tako i poznatu *Fantaziju za klavir četveroručno u f- molu*. U Pešti 1820. godine, na dvoru Michaela Esterházyja (1783-1874.), egzibira devetogodišnji Franz Liszt (1811.-1886.)¹⁹. Njegov je otac radio kao čuvar ovaca u Raidingu na posjedu čiji je vlasnik bila obitelj Esterházy, te Franz nakon koncerta dobiva stipendiju što mu omogućuje početak školovanja i put ka karijeri pijanista.

V.

Obitelj Esterházy je vjerojatno, nalik mnogim plemićkim obiteljima diljem Europe, koristila svoje bogatstvo kako bi sponzorirala i financirala umjetnike, no nisu sve obitelji odlučile da će posebno pokušati obogatiti svoj glazbeni život. Obitelj Esterházy je izrazito mnogo truda uložila u razvijanje glazbenoga stila, vodeći se svojim ukusom i odabirom, te se nekako našla u samom središtu i doticaju s najvažnijim skladateljima u razdoblju 18. i 19.

¹⁶ C.P.E. Bach (1714.-1788.) - drugi sin J. S. Bacha (od preživjelih); također je skladatelj, za života poznatiji od oca

¹⁷ Georg Friedrich Handel (1685.-1759.) - njemački barokni skladatelj koji je većinu života proveo u službi engleskoga kralja; poznat je po svojim operama i oratorijima.

¹⁸ Franz Schubert (1787.-1828.) - austrijski skladatelj, jedan od prvih velikih pijanista i glazbenih romantičara

stoljeća, kada se stvara osnova glazbene harmonije i glazbenoga stila klasike. Klasično stilsko razdoblje u glazbi predstavlja najvažniji temelj za skladateljsku tehniku i glazbenu teoriju sve do današnjih dana. Skladatelji koji su izravno sudjelovali pri formiranju ovoga stila su pretežito oni skladatelji kojima se bavio ovaj članak, čime možemo zaključiti da je obitelj Esterházy sudjelovala (barem financijski) pri stvaranju klasičnoga stila europske glazbe.

Skladatelji koji su radili u njihovoj službi, osim bezbrojnih dužnosti imali su jednu veliku privilegiju - Esterházyji su imali reputaciju dobrih poznavatelja suvremenih tijekom glazbe i njihovi su kapel - majstori primali pozive za gostovanja po svim većim dvoranama Europe. Većina ih je to dobro iskoristila, pogotovo Haydn koji je tako za života stekao prilično bogatstvo.

Najvažniji spomenik ove obitelji (osim dvoraca) predstavlja ostavština glazbene knjižnice bez koje bi vjerojatno mnoga glazbena djela, danas gledana kao klasični dio repertoara svjetskih pozornica, bila zauvijek izgubljena. Kao primjer mogu navesti Mozartove koncerte, napisane za princa Nikolausa II., koji nisu tiskani i službeno objavljeni. Osim pripadnika glavnog i najbogatijeg ogranka obitelji, glazbeno osviješteni su bili i pripadnici sporednih ograna, što se vidi po tome da su odlučili financirati školovanje mladih i talentiranih glazbenika.

Nažalost, 1811. godine dolazi do velike financijske krize u Europi te ona zahvaća i glavni ogranak obitelji Esterházy. Kriza je ostavila posljedice na dvorski glazbeni život, čime je raspušten dvorski orkestar i opera. Glazbena knjižnica je podijeljena na dva dijela, dio se nalazi u Mađarskoj u Szechenyskoj nacionalnoj knjižnici dok je dio sakralnih djela ostao u Eisenstadtu. Njihovo naslijeđe ipak i danas možemo vidjeti - u dvorcu Esterháza se i danas izvode brojni koncerti gdje, primjerice, »Esterházy orkestar« i »Esterházy kvartet« izvode na visokoj umjetničkoj razini uglavnom Haydnova djela, što je posebno zanimljivo jer se ti koncerti odvijaju na mjestima gdje je sam Haydn živio i radio.

Literatura

Grove Oxford dictionary of music, Oxford university press, London, 2000.

Geiringer, Karl, *Haydn - a creative life in music*, W.W. Norton & Company, INC., New York, 1946.

¹⁹ Franz Liszt (1811.-1886.) - mađarski skladatelj, slovi za jednog od najvećih pijanista u povijesti

Clark, Caryl, *The Cambridge companion to Haydn*, Cambridge university press, London, 1993.

Sisman, Elaine R., *Haydn and his world*, Princeton university press, Ney Jersey, 1997.

Landon, H. C., *Mozart, the golden years 1781-1791*, Thames & Hudson, London, 2006.

Hennenberg, Fritz, *Wolfgang Amadeus Mozart*, Naklada slap, Zagreb, 2005.

Andreis, Josip, *Povijest glazbe*, Nakladni zavod Liber, Zagreb, 1989.

Muzička enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 1973.

<http://www.schloss-esterhazy.at/index+M532f4644cef.html> (04.03. 2008.)

<http://www.britannica.com/eb/article-9033080/Esterhazy-Family> (04.03. 2008.)

<http://www.newesterhazy.org/Home.html> (04.03. 2008.)

Nino Jurak: The importance of the Esterházy family in the European cultural life (with special reference to music) (summary)

Classical period in music started with the work of three great composers: Haydn, Mozart and Beethoven. At least two of these composers, if not all of them can be tightly connected with the Hungaryan family Esterházy. This article aims to reveal the connection between the prominent members of this wealthy family with the development of European classical style in music. In doing so it tackles the roots of modern European culture. Generations of the Esterházy family which were enchanted with music created a long tradition of supporting musicians financially and left rich heritage, valuable music library and expectionally beautiful buildings which even today are used for promoting calssical music. Besides forementioned composers we can closely relate some other well-known musicians to the Esterházy family, such as Schubert, Lizst, etc., thus one can notice they were influential for further development of the European music.

Nino Jurak: Einfluss der Familie Esterházy auf das kulturelle und musische Leben Europas (Zusammenfassung)

Der Zeitraum, in der die klassische Musik an der Spitze war, wurde von drei großen Komponisten geprägt, und zwar von Hayden, Mozart und Beethoven. Mit der ungarischen Adelsfamilie Esterházy können wir wenigstens zwei von den eben erwähnten Komponisten eng verbinden, wenn nicht sogar alle drei. Dieser Artikel ist eine Forschung des Zusammenhangs dieser relevanten Mitglieder dieser reichen Familie, mit der gesamten Entwicklung des

klassischen Stils der Musik in Europa, damit verbunden auch unserer heutigen Kultur. Viele Generationen der Musikliebhaber aus der Familie Esterházy haben eine lange Tradition der Schirmherrschaft von Musikern. Damit haben sie ein reiches Erbe, eine wertvolle Musikbibliothek und wundervolle Kopien zurückgelassen, die auch Heute noch zur Förderung der klassischen Musikkunst dienen. Neben den oben erwähnten Komponisten, sind noch weitere im Zusammenhang mit der Familie Esterházy zu erwähnen, wie zum Beispiel Schubert, Liszt u.A., weswegen wir schließen können, dass sie einen Einfluss auch auf die weitere Entwicklung der Musik in Europa hatten.

Nino Jurak: L'impatto della famiglia Esterházy sulla vita musico-culturale dell'Europa (riassunto)

Il periodo classico della musica è caratterizzato dalle opere di tre grandi compositori: Haydn, Mozart e Beethoven. Almeno due dei compositori suaccennati, se non tutti e tre, possono venir messi in relazione con la famiglia di nobiltà ungherese. Questo articolo investiga il collegamento tra i membri più eminenti di questa illustre e benestante famiglia con lo sviluppo dello stile musicale europeo classico e quindi anche con i fondamenti della cultura odierna. Varie generazioni di appassionati di musica della famiglia Esterházy hanno creato una lunga tradizione di mecenatismo nei confronti dei musicisti ed hanno lasciato un ricco patrimonio, una raccolta di libri di grande valore e bellissime edizioni, ancora oggi usate allo scopo di promuovere la musica classica. A parte i compositori già menzionati, molti altri noti musicisti, come Schubert, Liszt e altri, hanno avuto contatti con la famiglia Esterházy, il che ci porta alla conclusione che i membri di tale famiglia hanno avuto il loro peso anche sullo sviluppo successivo della musica europea.